

یادداشت

توهم بریکس

علیرضاسلطانی

استاددانشگاه

سفر آقای قالیباف، رئیس مجلس شورای اسلامی، به روسیه برای شرکت در اجلاس رؤسای پارلمان‌های کشورهای عضو بریکس، بار دیگر این نهاد بین‌المللی نوپا را در صدر اخبار رسمی و حاکمیتی ایران در روزهای اخیر قرار داد. در جریان رقابت‌های انتخابات ریاست‌جمهوری، برخی نامزدها به‌طور ویژه بر روی نهادهایی مانند بریکس و شانگهای به‌عنوان ظرفیت‌های اصلی سیاست خارجی خود برای رفع مخاطرات بین‌المللی و تحریم‌های اقتصادی خارجی تأکید می‌کردند و تلاش داشتند از مسائل و موضوعاتی مانند اف‌ای‌تی‌اف عبور کرده یا به‌عبارتی صورت‌مسئله آن را با پرداختن به بریکس و شانگهای پاک کنند، اما واقعیت این است که بریکس با وجود گذشت نزدیک به ۱۵ سال از تأسیس آن و با وجود عضویت قدرت‌های بزرگی مانند چین (دومین اقتصاد جهان)، هند (پنجمین اقتصاد جهان)، برزیل (هشتمین اقتصاد جهان) و روسیه (یازدهمین اقتصاد جهان) به‌همراه آفریقای جنوبی، هنوز به نهادی تأثیرگذار در روندهای اقتصادی جهان تبدیل نشده و همچنان در کلیات شعار و برنامه و دوره‌های سیاسی عمده‌ا مشترک هستند، واقع‌بینانه و عمل‌گرایانه عضو مانند ایران، امارات، اتیوپی و مصر گرفتار است. صداسویمای جمهوری اسلامی ایران که به‌تازگی بسیار روی بریکس حساس شده و اخبار و تحولات آن را به‌صورت کامل و جامع پوشش می‌دهد، در جریان انعکاس کامل اخبار سفر قالیباف به روسیه برای شرکت در اجلاس رؤسای پارلمان‌ها، بخش‌هایی از گفت‌وگوهای چندجانبه و دوجانبه ایشان را منتشر کرد. نکته جالب این گفت‌وگوها که عمدتا از طرف آقای قالیباف مطرح می‌شد، مباحث سیاسی برای موضوعاتی مانند مبارزه با یک‌جانبه‌گرایی آمریکا، دلارزدایی و همبستگی کشورهای عضو برای مقابله با غرب بود. مسائلی که مدتی است با توجه به بحران اوکراین خیلی مورد توجه روس‌ها قرار دارد اما از سوی دیگر اعضای بریکس مانند چین، هند و برزیل کمتر اهمیت دارد. این کشورها مشخصا به دور از هیاهوی سیاسی روسیه و هیجان سیاسی کشورهای تازه‌واردی مانند ایران که به‌دنبال پیگیری اهداف سیاسی عمده‌ا مشترک هستند، واقع‌بینانه و عمل‌گرایانه سیاست‌ها و اهداف بریکس را دنبال می‌کنند. این نشان می‌دهد که محتوای گفت‌وگوها در نشست‌های رسمی و احتمالا غیررسمی بریکس در سطوح مختلف بعد از ۱۵ سال همچنان در مسائل سیاسی و کلیات و شعار باقی مانده و هنوز این نهاد بین‌المللی وارد مسائل و سیاست‌های اجرایی و عملیاتی در راستای اهداف اولیه نشده است. عضویت اعضای جدیدی مانند ایران با اهداف سیاسی خاص نیز می‌تواند روند ورود بریکس به سیاست‌ها و اقدامات اجرایی در راستای اصلاح نظام اقتصادی بین‌المللی به سود کشورهای نوظهور را نیز دستخوش کند و تأخیر کند؛ چنان‌که حمله روسیه به اوکراین نیز تأثیر منفی بر روند توسعه‌ای بریکس گذاشت. این حمله و تلاش روسیه برای بهره‌گیری از ظرفیت محدود بریکس در مواجهه به فشارهای سیاسی و اقتصادی غرب به‌رهبری آمریکا و بی‌تفاوتی بریکس به این ماجرا، باعث شد عملا بریکس در حاشیه قرار گیرد و قدرت نامور آن را برای پیشبرد برخی سیاست‌های اقتصادی مانند کاهش نقش دلار در مبادلات تجاری میان خود و در عرصه بین‌المللی کاهش یابد. از طرف دیگر، کشورهای اصلی عضو بریکس به‌دلیل درگیری با مسائل و چالش‌های متعدد داخلی و خارجی، بریکس را در اولویت رفتار خارجی خود قرار نداده و به آن صرفا به‌عنوان یک باشگاه برای طرح برخی مسائل سیاسی نگاه می‌کنند. این کشورها به‌دلیل قرارداشتن در فرآیند توسعه‌ای هنوز به سطحی از قدرت نرسیده‌اند که به‌صورت یک جانبه یا در قالب بریکس، درصدد اصلاح جذباتی نظام اقتصاد بین‌المللی و مواجهه با غرب و آمریکا بپردازند. بنابراین اگرچه نهادهایی مانند بریکس می‌تواند در آینده با قدرت‌گرفتن بیشتر قدرت‌های نوظهور اقتصادی بیشتر در روند تحولات و مسائل بین‌المللی مداخله کرده و تأثیرگذار باشند، اما در شرایط کنونی این نهادها کارکردی بیش از جنبش غیرمتعهدا نخواهند داشت. با این تفاسیر، این سؤال مطرح می‌شود کشوری مانند ایران که به‌شدت چالش‌های اقتصادی و معیشتی ناشی از تحریم‌ها و محدودیت‌های اقتصادی بین‌المللی مواجه است، آیا می‌تواند روی حمایت و ظرفیت‌های بریکس حساب کند؟ آیا بریکس می‌تواند زبان‌ها و مخاطرات تحریم‌های اقتصادی و غیبت ایران از سازوکارهایی مانند اف‌ای‌تی‌اف را حل کند و به‌عبارتی تحریم‌ها را خنثی کند؟ پاسخ تقریبا مشخص است؛ خیر. ظرفیت‌های بسیار بریکس و شانگهای با شعارهایی مانند دلارزدایی تنها توهماتی است که ذهن برخی از تصمیم‌گیران و دولت‌مردان را فرارگفته و دست‌آوردی جز هدردادن افراد و فرصت برای رفع تحریم‌ها و مخاطراتی مانند اف‌ای‌تی‌اف ندارد. بنابراین تأکید می‌شود دولت جدید ضمن توجه به بریکس به‌عنوان یک نهاد بین‌المللی تازه‌کار که می‌تواند در چانه‌زنی‌های سیاسی ایران با غرب مورد توجه قرار گیرد، از گرفتارشدن در توهم بریکس به‌عنوان راهکار عبور از تحریم‌ها و حل چالش‌های خارجی اقتصاد خودداری کرده و در این راستا در دام تبلیغات و هیاهوی سیاسی کشورهایمانند روسیه با ترغند وعده‌ووعید از یک طرف و افراد و جریان‌های داخلی بفتند که به‌دنبال انحراف سیاست‌های اصلی خارجی برای برون‌رفت از بحران سیاست خارجی است. تمرکز بر ظرفیت‌های بریکس یک خطای استراتژیک بزرگ است که دولت سیزدهم هم به آن دچار شد و فرصت‌های زیادی را برای بهبود شرایط خارجی کشور از دست داد. این درس تجربه بزرگی برای سیاست خارجی دولت چهاردهم است که در شرایط کنونی ظرفیت‌های بریکس و شانگهای، یک توهم بزرگ است.

مریم شکرانی: اقتصاد ایران از فقر سرمایه و فناوری رنج می‌برد و حالا تحریم با دومین مالک ذخایر گاز و چهارمین مالک ذخایر نفت جهان چنان کرده است که تبعات فقر سرمایه به زیرساخت‌های اقتصاد کشور برسد و بازار داخلی و صنایع با ناترازی انرژی دست و پنجه نرم کنند. در این شرایط بخشی از بدنه اجرایی حاکماتی مدعی بوده است که پیمان‌های منطقه‌ای و بلوک شرق می‌توانند حفره بزرگ فقر سرمایه در ایران را پر کنند و تبلیغات گسترده‌ای برای سند همکاری‌های ۲۵ساله ایران و چین یا سند ۲۰ساله همکاری‌های ایران و روسیه و حالا برای حضور ایران در سازمان همکاری شانگهای و بریکس انجام می‌شود؛ اما بررسی‌ها نشان می‌دهد دست‌آورد این همه هیاهو برای اقتصاد ایران چیز دندان‌گیری نخواهد بود.

گرفتاری فقر سرمایه

فقر سرمایه خارجی، اقتصاد ایران را به چالش جدی کشیده است؛ حالا انتظارها از جذب سرمایه خارجی، نه برای توسعه که برای حفظ وضع موجود است. ایران دومین مالک بزرگ ذخایر گاز در اختیار داشتن ۳۷ هزار میلیارد مترمکعب اولین و قطر با شرکت نفتی بریتیش‌پترولیوم ایران ۹.۳ درصد از کل ذخایر نفتی جهان و ۱۹.۴ درصد کل ذخایر نفتی خاورمیانه را در اختیار دارد. همچنین ایران با داشتن ۳۳ هزار میلیارد مترمکعب، دومین کشور دارنده ذخایر کل دنیا پس از روسیه است. این میزان ذخایر در حدود ۱۸ درصد کل ذخایر گاز جهان محسوب می‌شود. روسیه با در اختیار داشتن ۳۷ هزار میلیارد مترمکعب اولین و قطر با در اختیار داشتن ۱۳ درصد ذخایر گازی جهان سومین کشور بزرگ مالک گاز جهان است. با تمام این احوال سهم کشور از صادرات نفت جهان در سال‌های اخیر تنها صادرات حدود یک میلیون و ۲۰۰ تا یک میلیون و ۵۰۰ هزار بشکه نفت در روز بوده و در مقطعی که فشارهای تحریم تشدید شده، به زیر ۵۰۰ هزار بشکه نفت رسیده است. در بازار جهانی گاز هم ایران با جایگاه متوسطی خود فاصله دارد؛ تا حدی که تأمین نیاز بازار داخلی نیز با چالش همراه است و در سال‌های گذشته کسری تولید و تقاضا مدام در حال افزایش بوده است. به طوری که هم‌اکنون بازار داخلی روزانه با کمبود ۳۰۰ میلیون مترمکعب گاز مواجه است و کمبود گاز منجر به کمبود سوخت نیروگاه‌های برق و در نتیجه ناترازی برق شده است. براساس گزارش شرکت مدیریت تولید، انتقال و توزیع نیروی برق (توانبر) کسری برق روزانه بین ۱۰ تا ۱۵ هزار megawatt برآورد می‌شود. این اعداد به خوبی نشان می‌دهد که اقتصاد نفت‌محور در صنایع زیرساختی خود دچار استهلاک شده و آن‌طور که باید قادر به حفظ تولید متناسب با تقاضا نیست. علت عمده این وضعیت فقر سرمایه‌گذاری و فناوری است و گزارش‌های متعدد مراکز پژوهشی از جمله مرکز پژوهش‌های مجلس مؤید این ماجراست. این اتفاق در شرایطی رخ می‌دهد که شماری از متولیان اجرایی کشور مدعی شده‌اند در سال‌های تحریم، روسیه و چین می‌توانند جریان مافات کنند و اقتصاد کشور را رو به جلو ببرند. از این رهگذر در مقتم فروردین ۱۴۰۰، سند جامع همکاری‌های ۲۵ ساله ایران و چین به امضای محمدجواد ظریف و وانگ یی وزرای خارجه وقت دو کشور رسید. تقریبا هم‌زمان با این جریان، خبر امضای سند مشابهی بین ایران و روسیه به گوش رسید. هرچند ایران سال‌ها پیش یک سند ۲۰ ساله همکاری با روسیه را منعقد کرده بود. در واقع سند اولیه

گزارشی از سطح کارایی قراردادهای اقتصادی با بلوک شرق و بررسی چشم‌انداز این تعامل اقتصادی

هیاهوی تعارفات شرقی

ایران و روسیه سال ۱۳۸۰ در مجلس ششم تصویب شد و قرار بود در سال ۱۴۰۱ به پایان برسد اما خود به خود برای پنج سال بعدی هم تمدید شد. این همکاری در جریان سفر رئیس‌جمهور وقت ایران (محمد خاتمی) به نیویورک در سال ۱۳۷۹ و دیدار با رئیس‌جمهوری روسیه آغاز شد.

به فاصله چند ماه پس از این دیدار، توافق‌نامه همکاری بین دو کشور امضا شد. این معاهده تحت عنوان «قانون معاهده اساس روابط متقابل و اصول همکاری بین جمهوری اسلامی ایران و فدراسیون روسیه» امضا شده است اما بی‌آنکه سرنوشت و دستاوردهای این سند مشخص شود دوباره از سال ۱۳۹۹ زمزمه‌های امضای سندی دیگر بین ایران و روسیه به گوش رسید که البته هنوز هم آن زمزمه‌ها وجود دارد. نتیجه اینکه چین و روسیه مرادوات تجاری گسترده و سرمایه‌گذاری‌های کلانی در کشورهای حاشیه خلیج فارس انجام دادند اما بهره ایران از این اسناد و کاغذها، تنها فروش نفت با تخفیف قابل توجه به چین بوده و حجم سرمایه‌گذاری این دو کشور ارقام بسیار ناآلی است که آن هم شفافیت کافی ندارد.

افغانستان پیشتان سرمایه‌گذاری خارجی ایران

بر اساس گفته علی فکری، رئیس کل سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های فنی و اقتصادی در دو سال ابتدای فعالیت دولت سیزدهم ۱۰ میلیارد و ۶۰۸ میلیون دلار سرمایه‌گذاری از خارج ایران در کشور انجام شده است که به ترتیب روسیه، چین، امارات متحده عربی، ایران‌ان مقیم خارج، ترکیه، عراق، هندوستان و عمان بیشترین سرمایه‌گذاری را در ایران انجام داده‌اند و روسیه ۲.۷ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری در دولت سیزدهم رتبه اول سرمایه‌گذاری خارجی در این دو سال است. این در حالی است که در ۱۷ آبان ۱۴۰۲ فرشید شکرخدايي، رئیس کمیسیون سرمایه‌گذاری و تأمین مالی اتاق بازرگانی ایران با رد ادعای بیشترین سرمایه‌گذاری خارجی از سوی روسیه به آفتاب‌نیوز گفته است: «ما سرمایه‌گذاری چرانی از روس‌ها ندیدیم و خیلی ردپایی از آنها نمی‌بینیم. دو سه نفر از آنها در شمال کشور کارهای انجام داده‌اند، اما به عنوان اینکه سرمایه‌گذاری بزرگی انجام دهند، خبر! کاری انجام نداده‌اند». او در ادامه تأکید کرده است: «سرمایه‌گذاری‌های بالقوه در سازمان سرمایه‌گذاری در قالب پروژه‌ها مصوب می‌شود، در این بین یک عددی شکل می‌گیرد. از پروژه‌های مصوب، برخی از پروژه‌ها اجرا می‌شود و سرمایه جذب می‌کند و برخی پروژه‌ها نیز موفق به جذب سرمایه نمی‌شوند؛ یعنی عدد سرمایه‌گذاری واقعا انجام‌گرفته با سرمایه‌گذاری‌های مصوب متفاوت است. از دوستان سازمان سرمایه‌گذاری دعوت کرده‌ایم که ارقام سال جاری را با ما در میان بگذارند. در سال گذشته قریب ۲۰ تا ۳۰ درصد سرمایه‌گذاری‌های مصوب در ایران اجرا شد. در حال حاضر می‌توان گفت که شهروندان افغانستان بزرگ‌ترین گروه سرمایه‌گذار خارجی در ایران را شکل می‌دهند، سرمایه‌گذاران این کشور قریب دو تا سه میلیارد دلار در کشور سرمایه‌گذاری کردند، البته ثروتمندان افغانستان قریب ۳۰ تا ۴۰ میلیارد دلار در ترکیه سرمایه‌گذاری کردند». نقل قول‌های مشابهی درباره اینکه افغانستان به یکی از بزرگ‌ترین سرمایه‌گذاران ایران تبدیل شده است از علی فکری، رئیس سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های فنی و اقتصادی در گفت‌وگو با «شرق» وجود دارد. همچنین محمود سیادت،

رئیس اتاق ایران و افغانستان، به‌تازگی با اشاره به سرمایه‌گذاری سه میلیارد دلاری افغانستان در ایران، به خبرگزاری ایراف گفته است: «امروز بیش از ۵۰ درصد شرکت‌های خارجی که در ایران ثبت شده است، شرکت‌های افغانستانی هستند و بیشترین سرمایه‌گذاران خارجی در ایران نیز افغانستانی‌ها هستند».

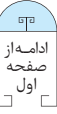
دست‌آورد ضعیف از پیمان‌های اقتصادی

گذشته از این، ایران در سال‌های گذشته پیمان‌های متعددی برای افزایش سهم خود از کیک اقتصاد جهان امضا کرده است که تقریبا نتیجه خاصی از آنها دیده نمی‌شود. ایران یکی از بزرگ‌ترین کشورهای جهان است که در سازمان تجارت جهانی عضو نیست اما پیمان‌های اقتصادی مانند اکو یا تجارت ترجیحی با برخی همسایگان از جمله ترکیه امضا کرده است و نتوانسته این اسناد تجاری، آورده قابل ملاحظه‌ای برای اقتصاد خود داشته باشد. از این رهگذر در ابتدای شهریور سال ۱۴۰۲ و در نشست سران سازمان بریکس در ژوهانسبورگ، عضویت پنج کشور جمهوری اسلامی ایران، عربستان سعودی، امارات متحده عربی، مصر و اتیوپی پذیرفته شد و این کشورها از ابتدای سال ۲۰۲۴ میلادی (دی ۱۴۰۲) عضو رسمی این سازمان شدند.

ماجرایی که با تبلیغات گسترده رسانه‌های نزدیک به دولت سیزدهم همراه بود و حالا با پایان عمر این دولت، محمذباقر قالیباف، رئیس مجلس از عصر روز چهارشنبه گذشته تاکنون برای حضور در نشست رؤسای مجالس بریکس وارد سن‌پترزبورگ شده است و به صورت مدام اخباری از این نشست و رویدادهای جاری آن در رسانه‌های دولتی مخابره می‌شود. ایرنا نوشته است که قالیباف در این سفر علاوه بر حضور در نشست‌های مربوط با رؤسای مجلس حاضر در اجلاس، با ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه در حاشیه مجمع پارلمانی بریکس دیدار و گفت‌وگو کرد. مقابله با یک‌جانبه‌گرایی و تقویت روابط دو کشور از جمله مهم‌ترین موضوعات گفت‌وگوی دو طرف بود. قالیباف رئیس مجلس با اشاره به دیدار با پوتین رئیس‌جمهور روسیه با انتشار مطلبی در صفحه شخصی خود در شبکه اجتماعی ایکس نوشت: «در دیدار با آقای پوتین ضمن پیگیری توافق مالی دو کشور پروژه کریدور، بر ضرورت توسعه روابط اقتصادی تأکید کردم. ایشان هم از اطمینان در تداوم توسعه روابط ایران و روسیه مانند دوره آیت‌الله رئیسی سخن گفت». به روایت خبرگزاری فارس، قالیباف در دیدار دوجانبه با پوتین تأکید کرد: «یک‌جانبه‌گرایی غرب حتما متوقف خواهد شد و ایران عضو رسمی بریکس شده است و ما از این بابت بسیار خوشحالیم، ما حامی عضویت ایران در بریکس بودیم». معلوم نیست که تعارفات در سن‌پترزبورگ چه آورده خاصی برای اقتصاد ایران داشته باشد. هرچند به نظر می‌رسد بریکس هم نمی‌تواند جایگزین بازار جهانی شود. سازمان بریکس گروهی به رهبری اقتصادهای نوظهور شامل چین، هند، روسیه، برزیل و آفریقای جنوبی است که بازاری به وسعت ۴۰ درصد جمعیت جهان در اختیار دارد. این کشورها حدود ۲۵ درصد تولید ناخالص داخلی و ۱۸ درصد تجارت جهان را انجام می‌دهند اما در عین حال برخی از این کشورها از جمله هند و چین بزرگ‌ترین شرکای تجاری بلوک غرب و آمریکا هستند؛ همان‌گونه که اعضای جدید مانند بریتان و امارات هم‌زمان شرکای بزرگ بلوک غرب و شرق به حساب می‌آیند و البته همگی این کشورها به شبکه نقل و انتقال مالی جهان و FATF دسترسی دارند.

یادداشت

مدیریت منابع طبیعی در کدامین سو؟

... دو رقم صفری که به‌تنهایی میلیاردها مترمکعب آب از عرصه خشک کشورمان را به خود اختصاص می‌دهد. به نظر می‌رسد قرارگرفتن مدیریت منابع طبیعی در زیرمجموعه متولی کشاورزی کشور که تا دیروز مدعی تولید بوده و اخیرا با تابلوهایی مانند شرکت بازرگانی دولتی به مسیر بازار و مصرف افتاده است، از اصلی‌ترین عوامل ناکارآمدی این سازمان است. اگر در سازمان امور اراضی کشور هم به قوانین و دستورالعمل‌های واگذاری اراضی ملی به بخش خصوصی و به نام اشتغال‌زایی توجه کنیم، به‌خوبی به نگاه کوتاه‌مدت متولیان و مجریان به این ثروت که متعلق به نسل‌های پرشمار آینده نیست پی خواهیم برد. وجود موارد مشابهی از وظایف حاکمیتی در سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری و سازمان حفظ محیط‌زیست از جمله دلایل ناتوانی هر دو دستگاه در جهت حفاظت از این میراث ملی است؛ میراثی که به بهای خون پاک هزاران هزار از دلاوران این سرزمین بوده و به نسل اکثون ما به امانت داده شده است. پرسش این است که آیا ما امانت‌داران شایسته‌ای برای حفظ و واگذاری این میراث به آیندگان بوده‌ایم؟ امید که تا هنوز کاملا دیر نشده است، برای پاسخ‌گویی و چاره‌جویی خود را مهیا کنیم.

پیگیری تخلفات مالی دوران انتخابات واجب است

اینک انتخابات تیرماه ۱۴۰۳

هم به پایان رسیده و منتخب فاضل ملت به‌زودی سکان اجرایی کشور را در دست

خواهد گرفت و بی‌تردید کریمانه از بداخلاقی‌های انتخاباتی رقبا چشم خواهد پوشید. اما آیا حقوق پامال‌شده مردم و اموال عوامی که همچون اموال غارتی برای اهداف سیاسی و جناحی تلف شده، اموال شخصی اوست که بپنشد و پیگیری نکند؟ توصیه نگارنده به مسئولان محترم دولت جدید و کلیه نهادهای نظارتی این است که ضمن ناندیده‌گرفتن فعالیت‌هایی از نوع تهمت و توهین به نامزدها، موضوع استفاده از اموال عمومی برای تبلیغات را با جدیت تمام بررسی کرده و با کوچک‌ترین تخلفات به‌سختی برخورد کنند تا دیگر هیچ حزب و دسته‌ای جرئت دست‌بردن در جیب مردم و خزانه کشور را نداشته باشد.

انتخابات مقدس نیست

قرار است پزشکبان کار اجماع به پیش ببرد، نه اینکه منازعه بیهوده و خام‌اندیشانه در جامعه دامن زده شود. مشکلات بسیارند و تنها با اتحاد و همدلی می‌توان گره از کار مردمان کشود. مقدس‌انگاری انتخابات سبب می‌شود کینه‌ها به پساانتخابات کشیده شود و نتوانید پشت آسودگی به تکیه‌گاه بزرگ‌منشی و بدرجای زیند.

میراث، میزبان دولت چهاردهم

در ادامه از علیرضا تابش که هم‌اکنون رئیس کمیته انتخاب وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در دولت چهاردهم نیز هست، به‌عنوان کاندیدای تصدی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی این روزها در فضای مجازی یاد می‌شود. این اسامی صرفا در حد گمانه‌زنی در فضای مجازی است. نکته درخورتوجه این است که فضای مجازی با واقعیت این روزهای بهارستان متفاوت است و کار سختی پیش‌روی برخی از اسامی مطرح‌شده برای گرفتن رأی اعتماد از منتخبان ملت است. اما آخرین کلام با تصمیم‌سازان انتخاب وزیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، اهمیت جایگاه ویژه این وزارت در دولت چهاردهم است؛ وزارتی که اگر اهمیت آن از وزارت نفت بیشتر نباشد، کمتر نیست. بسیاری از کشورها صرفا توسعه پایدار خود را برهمانی اقتصاد گردشگری برنامه‌ریزی کرده‌اند؛ اقتصادی که تحریم‌پذیر نیست. امید است که فردی شایسته با قدرت چانه‌زنی در هیئت دولت و حاکمیت با مشورت اصناف، ذی‌نفعان هر سه حوزه انتخاب وزیر آتی بتواند راه سخت پیش‌روی صنعت نوپای گردشگری را هموار، از آثار تاریخی که نشان تمدن تاریخی ایران عزیز است، محافظت و به سادامدارت هنر هنرمندان دستی ایران را در جهان گسترش دهد.

♦ **کارشناس رسانه‌ای حوزه میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی**